

UDK 811.163.6'282

Mihaela Koletnik

Filozofska fakulteta v Mariboru

PREKMURSKA GORIČKA LONČARSKA TERMINOLOGIJA

Razprava o lončarskem strokovnem besedju v prekmurskem goričkem podnarečju prinaša številne lončarske izraze, ki so danes še živi v Pečarovcih na Goričkem. Večinoma so enobesedni in slovanskega izvora, med termini, prevzetimi iz tujih jezikovnih sistemov, pa je največ germanskih in romanizmov, ki so se v prekmurščino razširili z nemškim posredovanjem.

The study of the pottery terminology in the Prekmurje Goričko subdialect compiled numerous pottery technical terms that are presently alive in Pečarovci in Goričko. The majority of the terms are one-word and Slavic by origin. Most terms borrowed from other languages are Germanic and Romance, introduced into the Prekmurje dialect through German.

Ključne besede: lončarstvo, strokovno izrazje, stični jeziki

Key words: pottery, terminology, contact languages

0 V prispevku bo predstavljena prekmurska gorička lončarska terminologija. Ta je dediščina večstoletne prekmurske lončarske tradicije, o čemer pričajo arheološke najdbe z roko in lončarskim vretenom izdelane keramike na Madžarskem ob Krki in potoku Züric okoli Središča in Veleméra ob slovensko-madžarski meji ter krajevna imena Gerencsér (madž. *gerencsér* 'lončar') in Korong (madž. *korong* 'disk, kolut, krog') (Novak 1951: 11). Razvoj lončarstva v Prekmurju so pogojevala bogata ležišča primerne glin in velike potrebe po glinasti posodi. Zaradi industrijskega razvoja in spremenjene stanovanjske kulture, neugodne davčne politike, dnevnih in tedenskih migracij v sosednjo Avstrijo ter razvijajoče se naftne industrije, ki je mnogim nudila boljše zaposlitev in večji zaslužek, se je število lončarjev v Prekmurju nenehno zmanjševalo: pred 2. sv. vojno jih je bilo še 80, po vojni se je njihovo število prepolovilo, leta 1968 jih je delovalo še 21 (Bras 1996: 171). Danes se s to tradicionalno obrtjo v Prekmurju ukvarjajo le še tri družine: ena v Filovcih in dve v Pečarovcih na Goričkem. Ti nadaljujeta tradicijo goričkih lončarjev; le-ti se po značilnem loščenju in krašenju izdelkov ločijo od filovskih.

V jeziku opazna posledica opuščanja lončarjenja je zamiranje starega poimenovalnega besedja, povezanega z lončarsko dejavnostjo – danes ga dobro pozna le še najstarejša generacija lončarjev. Z njegovim popisom želimo preprečiti, da bi potonilo v pozabo, in ga na ta način ohraniti kot pomemben del slovenske kulturne dediščine.

1 Pečarovski govor se uvršča v prekmursko goričko podnarečje panonske narečne skupine. Izgubilo se je pomensko razlikovanje med visokimi in nizkimi tonemi, ohranjeno pa je kolikostno nasprotje med dolgimi eno- ali dvoglasniki kot nasledniki stalno dolgih in kratkimi samoglasniki kot nasledniki staro- in novoakutiranih samoglasnikov v nezadnjih in zadnjih ali edinih besednih zlogih. Naglas je možen na katerem koli zlogu besede. Naglasno mesto v besedi je podobno kot v izhodiščnem sistemu, razlike pa so

naslednje: (a) naglašeni so *e*, *o* in *ə* pred nekaj kratkimi zadnjimi naglašeni zlogi: 'žena, 'kosa, 'megla; (b) po terciarnem premiku so v posameznih primerih naglašeni samoglasniki v odprtih zlogih: 'vüxa; (c) naglašeni so samoglasniki (tudi v predponah in predlogih) po umiku naglasa s kratkega zaprtega zloga: 'bogāt, 'nāpnen, p'rinās, 'pōznan, 'ōtpren, 'zāčnen. V sedanjiški glagolski spregatvi naglasnega vzorca tipa *nesem* in *berem* ter v im. ed. srednjega spola je ohranjeno končniško naglaševanje: *ne'se:n*, *be're:n*, *zo've:n*; *koren'je:*, *pošten'je:*.¹

Sistem dolgih samoglasnikov sestavljajo: *i:/i:ĩ*, *ü:/ü:ĩ*, *u:/u:ũ*, *ę:*, *o:*, *e:ĩ*, *o:ũ*, *a:*, *ɤ:*;² sistem kratkih: *i*, *ü*, *u*, *ę*, (*ö*), *o*, *e*, *á*, *ɤ*, nenaglašeni samoglasniki pa so: *i/ĩ*, *u*, *e*, *o*, *a* in *ɤ*.

Izvor: *i:/i:ĩ* ← *î* (*k'ri:š*, *'pi:šen*; *t'ri:ĩ*), *ü:/ü:ĩ* ← *û* (*'dü:ša*, *'lü:plen*; *'lü:ĩknja*), *u:* ← *ŭ* (*'gu:čati*; *'žu:uta*), *ę:* ← *ê*, *ê*, *ê* (*lɛ:t*; *'zɛ:be*; *'vɛ:s*), *o:* ← v prevzetih besedah (*š'pɔ:rxet*), *e:ĩ* ← *ě* (*m'le:ĩko*, *'se:ĩkan*), *o:* ← *o*, *ô* (*'mo:ust*; *ob'ro:ũč*), *a:* ← *â* (*d'va:*, *t'ra:va*), *ɤ:* ← *ɣ* (*zɣ:nje*); *i* ← *í* (*'lipa*, *f'tič*), *ü* ← *ú* (*'küra*, *'küp*), *u* ← *ŭ* (*'puna*, *'vuna*), *ę* ← *ę* (*'repa*, *'sekatĩ*, *'deĩ*), (*ö*) ← položajna različica (*'vöter*; *'vöra*), *o* ← *ó*, *ò*, *ô* (*'goba*; *'gõnin*, *k'rop*; *'voda*), *e* ← *é*, *è*, *ê*, *ê*, *ê* (*s'reča*, *'zet*; *'melen*, *k'met*; *'meša*, *'deš*; *'zemla*; *'megla*), *á* ← *á* (*'mâtĩ*, *b'rât*), *ɤ:* ← *ɣ* (*grča*, *'xrbet*).

Nenaglašeni *i* (ki je tudi iz nenaglašene *u* in *jata*) se izgovarja manj napeto, nekoliko nižje od naglašene *i*.

Soglasniki v pečarovskem govoru so: *p*, *b*, *t*, *d*, *d'*, *k*, *g*, *f*, *s*, *z*, *š*, *ž*, *c*, *č* (*dž*), *j*, *v/ũ*, *m*, *n*, *nj*, *l*, *r*.

Posebnosti: končni *-m* se premenjuje z *-n*: *'deľan*, *k'râvan*; v položaju pred nezvenečim nezvočnikom ter na koncu besede izgubi zven in se premenjuje s *f*: *f'sa:kšj*, *'kɣ:f*; končni *-l* se v nenaglašenem položaju izgovarja kot *-o*: *'deľo*, *'xodo*; mehčani *n'* je ohranjen: *n'jiva*, *'ro:ũmanje*, mehčani *l'* je otrdel: *'dâle*, *o'pe'lâlĩ*; zvočnik *j* se v položaju pred zadnjimi samoglasniki izgovarja kot *d'/dž*: za *'d'a:rkĩ/za* *'dža:rkĩ*, *'Džɔ:n-činof*, v položaju pred sprednjimi samoglasniki pa kot *g*: *'geľĩ* 'jeli', *pi'ge:š* 'piješ' ali *k* (v položaju za nezvenečim soglasnikom): *Gid'ri:čke*, *'li:stke*. Skupina *šč* je ohranjena: *dvo'rišče*, *'go:ušče*. Mehkonebni pripornik *x* je onemel: *g're:ĩ* 'greh', *'iža* 'hiža', *'ren* 'hren', v položaju med samoglasnikoma ali na koncu besede v sklonskem morfemu pa se zanj govori *j*: *'müja* 'muha', v *'ižaj*. Prim. še: *dn* > *gn*: *g'nes*, *'za:jgnĩ*; *xč* > *šč*: *š'či:*; *kt* > *št*: *š'to*; *mn* > *ml*: *'gümla*, *tl* > *kl*: *k'lâ*, *k'lâčĩ*, *tm* > *km*: *k'mica*.

Posebnosti v oblikoslovju so končnica *-i* v dajalniku in mestniku ednine samostalnikov moškega in srednjega spola, končnica *-ov* v orodniku ednine samostalnikov ženskega spola, podaljševanje osnove z *-ov* in končnica *-je* v imenovalniku množine pri samostalnikih moškega spola. Dvojina je trdno ohranjena pri vseh spolih. Pridevniška končnica *-i* ne izraža določnosti, ohranjeni sta trda (*m'la:doga*) in mehka (*f'sega*) sklanjatev ter dvojina na *-va* za moški in na *-vi* za ženski spol (*'le:ĩpiva*; *'le:ĩpivĩ*). Sedanjiška spregatev glagolov je tematska, ohranjeno je osebito *-va* za moški in *-ve* za ženski spol v 1. osebi dvojine. Pogosta je tvorba ponavljalnih glagolov s sedanjiško pripono *-je-* (*'le:ĩčen*, *ki'pü:vlen*).

¹ Ohranitev dolgega tematskega samoglasnika *-e* v sedanjiku kaže na zveze z zahodnoslovanskimi jeziki, posebno s slovaščino (Zorko 2003: 74).

² Dolgi ozki *e* lahko ima fonetično različico *ę:ĩ*, nastalo po diftongizaciji (*'pe:ĩč*; *p'le:ĩsatĩ*; *'de:ĩn*).

2 Zbrano lončarsko strokovno besedje, v katerem se kažejo vse glasoslovne in oblikoslovne značilnosti prekmurskega goričkega podnarečja, je prikazano v obliki slovarskih člankov.³ Slovarski članek je sestavljen iz posameznih sestavin, ki si sledijo v določenem zaporedju. Geselska beseda v fonetično poknjženi obliki je zapisana krepko, sledi ločevalni znak □, za njim je fonetično zapisana iztočnica z ustreznimi slovničnimi kvalifikatorji, in sicer s končnico za R ed. ter krajšavo za spol pri samostalniku (*m*, *ž*, *s*), pridevniku sledita še obliki za ženski in srednji spol, glagolu, zapisanem v nedoločniški obliki, pa sedanjiška prvoosebna edninska oblika in oznaka za glagolski vid (*dov.*, *nedov.*). Pomenski razlagi med poševnicama za ločevalnim znamenjem ▪ sledi zgled iz transkribiranih besedil. Kadar ima leksem več pomenov, so ti znotraj slovarskega gesla ravrščeni pod zaporednimi številkami. Nekatera gesla vsebujejo tudi frazeološko gnezdo, označeno z znakom (•). Z enačajem (=) je označeno sinonimno poimenovanje, s kazalko (→), ki pomeni tudi *glej* oz. *primerjaj*, pa pomenska povezava med leksemoma. Pri terminu, prevzetem iz tujega jezikovnega sistema, je v oglatlem oklepaju zapisano, od kod je prevzet; razlaga izvora je iz Bezlajevega *Etimološkega slovarja slovenskega jezika* in/ali Snojevega *Slovenskega etimološkega slovarja*.

BAJDLA □ 'ba:jɖla -e ž /velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za mesenje kvašenega testa, pranje zelenjave, pomivanje posode ter pripravo glazur in barv v lončarstvu/ ▪ Ino 'vi:ɖiva 'ba:jɖlo, 'to:ɥ je bi'lo:ɥ za še'la:to al 'káj 'táksoga pa za obli'jálo, za ob'le:jvatj. [← domnevno morda bav. baidl, baidling] = **vajdlin** (1. pomen)

BAJSA □ 'ba:jɖsa -e ž /najkvalitetnejša bela glina za barvanje oz. krašenje lončarskih izdelkov/ ▪ 'Ba:jɖsa, 'to:ɥ je pa 'ti:sta 'be:jla 'zemla. 'Ti:sta pa 'pa:, 'ták 'kák 'en kao'lin je 'bi:la, 'ká si 'te f'čáɖj, na 'me:jko se je 'ba:rvalo 'to:ɥ. [← nem. weiss 'bel'] → **kaolin**

BLANJA □ b'lánja -e ž **1.** /pod kotom nagnjen ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem sedi lončar/ ▪ 'To:ɥ je 'sigdar li'se:no bi'lo:ɥ, 'ká si na 'to:j b'lánjɥ 'gor 'seɖo. = **stolec** **2.** /raven ploščat kos lesa na lončarskem vretenu, na katerem je ilovica in potrebno orodje ter posodje/ ▪ Na 'to:j b'lánjɥ, 'tú so pa b'le 'gor 'džáne, 'tú je 'te šp're:jgla 'gor 'džána, 'leɖer pa 'filca f po'so:ɥɖj. **3.** /prečka za oporo in naslon noge/ ▪ 'Tú je pa 'ena b'lánja, 'ká g'dá si 'bɖso, 'sigdar z 'eno no'go:ɥ si 'gor s'ta:ɥ, 'ká se 'ne:i 'noɖr po'tekno. [← rom., v sln. sprejeto morda prek istr. rom. ali furl.]

ČEBER □ 'čeber -bra m /trebušast lonec z dvema ročajema in pokrovom za shranjevanje masti/ ▪ No, 'to:ɥ 'vi:ɖiva 'en 'čeber z d'vema p'ri:ličoma pa pokri'va:č 'gorj, 'ká je. 'To:ɥ smo 'me:j za 'ma:st.

ČREPINJA □ č're:ipnja -e ž /posoda za vodo na lončarskem vretenu/ ▪ 'To:ɥ je 'ta:č're:ipnja, 'já, 'ti:sti 'pisker, 'ká je 'te 'tán 'noɖr 'me:j vo'do:ɥ. = **pisker** (3. pomen); = **posoda** (2. pomen)

DELATI □ 'de:latj -an nedov. • **peški** /oblikovati glinasto posodo na lončarskem vretenu brez pomoči elektromotorja/ ▪ 'To:ɥ san 'ges 'záčno 'de:latj 'peškj, z no'go:ɥf, z no'go:ɥf si 'gono 'ša:jbo.

³ Zaradi prostorskih omejitev pričujoči slovarček obsega 90 iztočnic od skupaj 300. Znotraj teh je izbranih 90 enobesednih in 34 več kot enobesednih lončarskih poimenovanj za glino, nje kakovost, kopanje in pripravo, lončarsko delavnico, orodja in priprave, lončarsko peč, oblikovanje posode, vrste posode, barvanje in žganje lončene posode ter prodajo.

DELAVNICA □ de'la:vnica -e ž /*prostor, ločen od ostalih prostorov v hiši, v katerem se izdelujejo in običajno tudi sušijo lončarski izdelki*/ ▪ 'Dela'lj smo 'tū v de'la:vnici 'ti:stoga 'čāsa, 'dā san 'ge 'se p'rišo, so 'unij 'me'lj že de'la:vnico po'se:bej, 'ne:ij f stano'va:nij, liki Oš'la:j pa 'delo 'no'trij, 'gi je s'pa:u.

DROT □ d'rōt d'rōda m **1.** /*daljše tanjše kovinsko orodje za rezanje gline; žica*/ ▪ In 'te pa je 'sigdar 'me'uj v de'la:vnici d'rōt pa si je 'režo 'tākše 'te:nke š'nite 'doj. **2.** /*daljše tanjše kovinsko orodje za ločevanje posode od podlage; žica*/ ▪ 'To:uj je d'rōt, 'kā se 'doj v're:žje po'so:ūda, 'dā je 'gotova. [← nem. Draht 'žica']

DVERI □ d'verij -ij ž. mn. /*odprtina za zlaganje posode v peč*/ ▪ 'Ene d'verij so, 'ene d'verij so f'pe:ič. = **luknja** (2. pomen)

FILC □ 'filc -a m tudi 'filca -e ž /*klobučevina kot pripomoček za glajenje posode od znotraj*/ ▪ Ker 'un je 'te od z'no:ūtra 'ne:ij 'bi:uj g'lādek, za'to:uj 'tū:dij 'filc, 'kā je od z'no:ūtra g'lātko 'delo. 'Filca je pa za g'lāditi, 'to:uj f'sigdar lon'ča:r d'ž'i: v 'le:ijvi 'ro:ūkj. [← nem. Filz 'klobučevina']

→ **leder**

GLAVA □ g'la:va -e ž /*zgornja lesena plošča na lončarskem vretenu, na kateri se oblikujejo izdelki*/ ▪ 'To:uj je g'la:va, smo 'mi: 'gu:čalj, 'to:uj je bi'lo:uj li'se:no. = **mali potač**

GLAZURA □ gla'zu:ra -e ž /*steklasta snov za prevleko, oblivanje lončarskih izdelkov*/ ▪ Gla'zu:ra, obli'jālo 'mi: p'ra:vimo, 'ne:ij, je 'le:jko pro'zo:rna al pa 'ba:rvna, 'ne:ij. = **obljalo**

GLINA □ g'lina -e ž /*gnetljiva usedlina, ki se uporablja kot surovina zlasti v lončarstvu, kiparstvu in opekarstvu*/ ▪ In 'tāk 'kā je 'to:uj p'rišlo 'vū na po'v'šje p'la:st 'te:j g'line, 'ilofke, 'nindrik 'me'ter 'o'snadeset do d'va: 'me'tra je 'to:uj 'nindrik p'la:st 'bi:la. = **ilovica**; = **ilovka**; = **zemlja**

GLOBATI □ g'lo:ūbatij -an nedov. • **vu** /*votliti, globiti jamo, kjer se koplje ilovica*/ ▪ 'Dā se je p'rišlo 'to:uj do g'line, je se pa, 'kāk 'mi: po do'ma:če p'ra:vimo, 'vū g'lo:ūbalo.

GOMOLJ □ go'mo:ujl -a m **1.** /*večji kos obdelane gline, primeren za oblikovanje na vretenu*/ ▪ 'Ti:stij go'mo:ujl 'ilovice, 'ne:ij, o'me:ijšene, prip'ra:vlene 'kāk k'ruglo, 'ne:ij, 'ti:sto si 'v'go 'gor na po'ta:č pa si 'le:jko 'zāčno 'delatij. → **krugla**; → **kepa 2.** /*kup stolčene, še neobdelane gline*/ ▪ Go'mo:ujl 'ilovice, go'mo:ujl, 'ne:ij, se nap'rāvo, 'ne:ij, 'te se pa 's'pamij 'to:uj 'tāk 'dōl na 'te:nko 'režalo. = **kolač**

GRABA □ g'rāba -e ž /*v zemljo narejena vdolbina, kjer se koplje ilovica*/ ▪ Po d'va:, t'g'e:j so bi'li: f 'to:uj g'rābij in z 'motikof se je 'to:uj ko'pālo. [← stvnem. grabo, srvnem. grabe 'jarek']

GRUNT □ g'rūnt -a m /*barva, pridobljena iz rjavkastorumene gline za barvanje in krašenje surovih lončarskih izdelkov; podbarva*/ ▪ G'rūnt, 'to:uj je 'zemla, 'to:uj je bi'lo:uj o'r'ja:vo, 'etij je 'gorij ci'lo:uj, v 'enon 'meštij smo ko'pālij. Z vo'do:uj z'me:ijšas pa raz're:ičij in na 'te:j g'rūnt 'vū 're:žješ. 'To:uj na si'ro:ūvo se po'ba:rvna. [← srvnem. grunt 'tla, zemlja, posestvo', nem. Grund 'tla, zemlja, temelj, osnova']

ILOVICA □ 'ilovica -e tudi 'ilofce ž /*gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu*/ ▪ 'To:uj je 'ilovica, 'mi: ne p'ra:vimo g'lina, 'ne:ij, 'mi: p'ra:vimo 'ilovica. = **glina**; = **ilovka**; = **zemlja** • **fina** /*čista, brez primesi*/ ▪ Za 'v'če za vo'do:uj je 'mogla 'fina 'ilovica 'bitij, ker o'vāčij je, če je 'pe:ijsek, 'te bi 'vōda o'tekla. • **mastna** /*mehka, lepljiva*/ ▪ 'Filofska 'zemla je p'reveč, pre'go:ūsta, 'māsna, 'kā ne prene'se:j tempera'tu:re. 'Ona je 'rāda 'po:ūčila. • **pesična** /*večjo vsebnostjo peska, porozna za vodo in zrak*/ ▪ 'Zāj, 'kā pa je bi'lo:uj za pe'čij, 'ti:sto se je pa 'delala 'bole 'pe:ijšična 'ilovica, ker o'vāčij se je 'to:uj k'rūšlo. • **redka** /*večjo vsebnostjo peska, porozna za vodo in zrak*/ ▪ 'Jā, 'to:uj je 're:itka 'bole, 're:itka 'ilovica, 'dā 'pe:ijsek je 'no't.

ILOVKA □ 'ilofka -e ž /*gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu*/
▪ No, 'te si pa 'zāčno 'to:u 'ilofko k'lāčitj z no'ga:mj. = **glina**; = **ilovica**; = **zemlja • laporna**
/glina, bogata z laporjem/ ▪ Ker če je 'kākša 'la:porna 'ilofka, 'te f 'pe:čj razne'se: 'to:u g'lino.

INAŠ □ 'i:naš -a m /*kdor se s praktičnim delom uči lončarske obrti*/ ▪ 'I:naš je 'vājeneč
in 'to:u je, 'i:naš je 'př:ve t'ri: 'le:ita. [← madž. inas 'vajenec']

KAMEN □ 'kāmēn -mna m /*lončarsko orodje za mletje glazure, barve*/ ▪ Obli'jālo
smo pa s 'kāmnamj m'lelj, 'to:u je 'bi:u, d'va: 'kāmna f'kūp, 'to:u je bi'lo:u 'kāk m'li:nskj 'kāmēn. →
sijak

KAMENEC □ 'kāmēnec -nca m /*ozek, zelo trden vrč za vino, enkrat žgan*/ ▪ 'Kā-
menec, 'to:u je pa ž'ga:no, 'to:u je pa ž'ga:no na 'kāmēn, 'kā se 'ilovica prež'ge:j na 'gezaro s'to:u. 'To:u
so 'neгда 'nūcalj za pi'jāčo.

KAOLIN □ kao'li:n -a m /*najčistejša bela porcelanska glina*/ ▪ 'Ba:jsa, 'ti:sto je 'be:ilo,
'to:u je 'tū:dj 'le:jko kao'li:n, 'ba:jsa je 'tāk 'kāk 'en kao'li:n, 'sāmo 'to:u se 'kū:pj, kao'li:n 'kū:piš f 'te:j
'bo:utaj, 'ge'ma:jo 'ba:rve. [← knj. sln. ← frc. kaolin, po kitajskem pogorju Kao-ling, kjer so ga najprej
pridobivali] → **bajsa**;

KEPA □ 'kepa -e ž /*manjši obdelan kos gline, primeren za oblikovanje na lončarskem*
vretenu/ ▪ 'Dā že 'tāk lon'ča:r 'ma: 'ilofko k'rē:dj, si prime'se: f 'tākšj 'kepaj, f k'ruglaj na 'ša:jbo. =
krugla

KLOP □ k'lo:up klo'pi:j ž /*podolgovata lesena priprava z nogami za gnetenje in*
valjanje gline/ ▪ 'Tān si je 'ilofko 'gor 'džāu na 'to:u k'lo:up in je 'zāčno 'me:isitj.

KOLA □ 'ko:ula 'ko:ul s. mn. /*lesen kmečki voz za prevoz lončarskih izdelkov, ki ga*
vleče vprežna živina/ ▪ 'To:u smo 'meļj 'fa:jn 'tākšj, na'va:den 'vo:us je 'bi:u, 'ko:ula, in 'to:u je 'meu
že 'tāk, 'tākše 'ko:ula že k'rē:dj 'sigdar. In 'to:u so se 'en 'de:n p'rē:j 'piskrj nak'la:dalj na 'te:j 'ko:ula.

KOLAČ □ ko'la:č -a m /*zmleta predelana ilovica, primerna za oblikovanje*/ ▪ In
'te si 'ti:sto, 'dā si t'ri:krat sk'lāčo, 'te si 'ti:sto 'gor o'bno ko'la:č, 'ti:stj, 'ne:ij, in 'ti:stj ko'la:č si 'te 'tān
'rezo, 'te si pa 'va:lo. = **gomolj** (2. pomen)

KOMAD □ ko'ma:t -da m /*posamezni lončarski izdelek*/ ▪ Če so 'ma:lj, 'mē:nšj ko'ma:dj,
'te se 'to:u xit're:je posi'si:, d'va:, t'ri: d'ni:. [← prevzeto prek hrv., srb. kōmād iz ngr. kōmmēti(on) 'kos,
del']

KOPATI □ ko'pātj tudi 'kōpatj 'kōplen nedov. /*dobivati, jemati ilovico iz zemlje*/
▪ G'li:j na 'te:jn b're:igj smo 'kōpalj, 'kāk smo 'zāj, 'tū 'gor na Xor'va:tovon b're:igj se 'to:u p'ra:vj. •
peš /*dobivati, jemati ilovico iz zemlje brez pomoči stroja*/ ▪ 'Peš smo 'kōpali, Z 'moťikof, z
'moťikof pa z lo'pāto 'ma:lo si 'bi:u v g'rābj 'noť.

KORBEL □ 'kōrbeu -bla m /*pletena posoda iz lubja za nošenje ilovice iz jame*/ ▪
'To:u smo pa 'meļj 'moťiko pa lo'pāte pa 'ti:ste 'kōrble, 'kā smo 'vū 'da:valj. [← nem., izhodišče je lat.
corbis, curbis 'košara'] → **korbulja**

KORBULJA □ kř'būla -e ž /*pletena posoda iz lubja za nošenje ilovice iz jame*/ ▪
In so 'meļj 'tākše 'ma:le kř'būle, 'telko si 'mōgo, 'kā si na'kōpo pa si z'digno pa se je 'to:u 'gor 'da:valo
'eden do d'rū:goga. → **korbel**

KROPNICA □ k'ro:upnica -e ž /*velik, trebušast, enkrat žgan lončarski lonec brez*
ročajev za kuhanje hrane prašičem/ ▪ In 'ta: 'zemla je zdř'za:la, 'dā se je 'ti:sto 'dēlalo za s'vi:nje
'kūjatj, k'ro:upnice. = **kropnjača**

KROPNJAČA □ kropn'jāča -e ž /*velik, trebušast, enkrat žgan lončarski lonec brez*
ročajev za kuhanje hrane prašičem/ ▪ 'To:u so na'va:dno odž'ga:nj 'lōncj bi'li:, kropn'jāče, za
s'vi:njan 'kūjatj 'geštj. = **kropnica**

KRUGLA □ k'rugla -e ž /manjši obdelan kos gline, primeren za oblikovanje na lončarskem vretenu/ [← nem. Kugel 'krogla'] = **kepa**; → **gomolj**

KUHATNIK □ ki'ja:tnik -a m /velik trebušast lonec z dulcem in ročajem za kuhanje hrane v krušni peči/ ▪ Pa za 'kūjati 'zelje, me'so:ū, 'to:ū se je f'se f'pe:īčj f'tej lon'če:nij po'so:ūdaj, 'sāmo 'ma:lij, 'to:ū smo p'rāvlj ki'ja:tnikj.

KUKAVICA □ 'kukojca -e ž /orodje, pripomoček za risanje okrasja na posodo/ ▪ Tākša 'ma:la glī'nenā po'so:ūda 'bi:la pa 'vo:ūska 'obrj, 'o:cpodj v're:žzāno, 'ne:ī, d'nq, na s'te:īnj pa je 'meū 'pero nap'rej, go'seče 'pero, in s'ti:stin se je tāk 'cik-'ca:k 'dēlalo, se je 'pi:salo. 'To:ū smo p'rāvilj 'kukojca.

KURIŠČE □ ku'rišče -a s /ožja, podolgovata vdolbina v peči, v kateri gori ogenj za žganje izdelkov v peči/ ▪ Tū se 'kūrj, 'to:ū so ku'rišča, 'kā se 'te 'kūrj 'notrj, t'ri:ī. = **luknja** (1. pomen)

KURITI □ 'kūritj -im nedov. /delati in vzdrževati ogenj/ ▪ G'dā 'ma:š 'pe:īč zak'la:no, 'zāčneš 'kūritj. • **pomalem /počasi/** ▪ In 'to:ū pa po'mālj 'kūriš, t'ri:ī 'vūre, 'kā seg're:īvatj 'mreš 'piskre. • **naglo /hitro/** ▪ Ker če pre'na:go za 'kūriš, ti 'le:jko, pri p'ri:ličaj de f'rāj po'kālo, pri 'du:gij 'mo:ūdaj no'gāče de 'doj me'tālo, 'kā 'doj 'po:ūčj.

LABOŠKA □ 'la:boška -e ž /okrogla, nekoliko višja posoda z dvema ročajema, pokrovom, navadno tudi nogami za kuhanje, dušenje, praženje, cvrtje/ ▪ No, 'to:ū je 'la:-boška, 'to:ū je za me'so:ū 'pečtj, za me'so:ū 'dūncatj. [← madž. labas 'kozica (z nogami)'; prim. tudi madž. lab 'noga']

LEDER □ 'lēder -dra m /usnje za vlaženje gline in potegovanje posode navzgor in navzven/ ▪ In 'dā i'no:ūk že 'ma:š scent're:žzāno, 'te pa 'zāčneš 'gor v'le:īčtj. 'To:ū za'če:ītkj še 'dēlaš z 'lēdron. [← nem. Leder 'usnje'] → **filc, filca**

LONČAR □ lon'ča:r -a m /izdelovalec glinaste posode/ ▪ Dēdek 'moj so bi'li: lon'ča:r, 'oča 'moj so bi'li: lon'ča:r, 'ge san lon'ča:r, pa 'si:īn 'moj je 'tū:j lon'ča:r.

LONČARIJA □ lonča'ri:ja -e ž /lončarska obrt/ ▪ Ker 'tū, 'Zelkovj 'ma:jo 'tū:j lonča'ri:jo, ot p'p've sve'to:vne 'vojne so bi'li, 'kāk 'dēdek 'moj, 'Zelko Alek'sa:nder, 'ne:ī, 'tū, na s'ta:rj doma'či:īj 'bi:ū, 'ne:ī 'tān, 'kāk je 'zāj, 'tū, s'ta:ra lonča'ri:ja.

LUKNJA □ 'lū:īknja -e ž **1.** /ožja, podolgovata vdolbina v peči, v kateri gori ogenj za žganje izdelkov v peči/ ▪ Jā, 'to:ū se f'tej 'lū:īknjaj 'kūrj, do k'ra:ja. = **kurišče 2.** /odprtina za vlaganje posode v peč/ ▪ Ta: 'lū:īknja se pa 'te za'dēla, 'ge:j na'la:gaš. = **dveri**

MALATI □ 'ma:lāti -an nedov. /lepšati izdelke/ ▪ Pač pa so bi'le: dik'line, 'kā so 'sāmo 'ma:-lale, 'ti:ste so d'rū:go 'ne:ī 'dēlale, 'sāmo 'ma:lale. [← nem. malen 'slikati, barvati, pleskati].

MAŠIN □ ma'si:īn -a m /stroj za mletje gline/ ▪ 'To:ū je 'bi:ū pa ma'si:īn za 'ilovico m'letj. • **navaden /preprosta naprava za mletje ilovice na ročni pogon/** ▪ Sva z 'mānof 'mēla 'tākšj na'va:den ma'si:īn, 'sa:ken k'ra:jj 'eno k'lūko, sva 'mūva 'to:ū po'mālj go'nīla, 'očj prip'ra:vla 'to:ū 'ilofko, da je 'le:jko 'un 'to:ū nap'rej 'me:īso. [← prevzeto prek nem. Maschine in fr. machine iz lat. mächina, kar je iz gr. mākhanā, mēkhanā 'naprava, priprava, pripomoček, sredstvo].

MEHEK □ 'me:jkj -a -o /ki ni dokončno izdelan, obdelan/ ▪ Te 'ba:rve se na si'ro:ūvo 'dēlajo 'gor, na 'me:jko.

MESITI □ 'me:īsiti -in nedov. /gnesti glino/ ▪ In 'to:ū je 'te 'oča 'fa:jn po'mālj 'rezo pa, 'te pa se 'gor na 'tākšo k'lo:ūp, kā si je 'le:jko 'to:ū 'me:īso 'dāle. → **premesiti**; → **valjati**

MLETI □ m'letj 'melen nedov. /s pripravo, napravo drobiti kako snov sploh/ ▪ Dā jo od 'vūnj, od 'vūnj 'dā p'pelamo 'ilofko, 'te se 'mele p'le:j, 'ne:ī.

MODLA □ 'mo:ɥdla -e ž /*model za potico*/ ▪ 'Mo:ɥdla, 'to:ɥ je pa za 'pečtj po'gáče. [← avst. nem. model 'pekač' je iz it. modello 'kalup, vzorec, model'] • **okrogla 1.** /*okrogel pekač za potico z gladkimi stranicami, tulcem na sredini in enim ročajem*/ **2.** /*okrogel pekač za potico s tulcem, rebričastimi stranicami, valovito oblikovanim robom ustja in enim ročajem*/ ▪ 'To:ɥ pa so 'te:j ok'ro:ɥgle 'mo:ɥdle za po'tico 'pečtj. • **rebrna** /*podolgovat rebričast model za potico, običajno z dvema ročajema in štirimi nogami*/ ▪ Za po'tice 'pečtj, 'te:j 'rebrne 'mo:ɥdle, 'to:ɥ si pač 'mogo 'vëditj, 'ká si čim vos'kë:jše 'gor po'te:gno, ker 'to:ɥ f ši'ri ti je 'xi:tro ši'lo, vo'ra:vno 'gor pa je bi'lo:ɥ pač 'dëlo, 'ne:ij. → **dolga • dolga** /*podolgovat model za potico, rebričast ali gladek, običajno z dvema ročajema in štirimi nogami*/

NOGAČA □ no'gáča -e ž /*pokončen lesen nosilni element lončarskega kolesa*/ ▪ 'To:ɥ so pa ši'tirj no'gáče.

OBLIJALO □ obli'jálo -a s /*steklasta snov za prevleko, oblivanje lončarskih izdelkov*/ ▪ Obli'jálo, 'to:ɥ se f'küp nap'rävlo z vo'do:ɥ pa 'te:n in 'te se 'ti:sto po po'so:ɥdij 'gor v'le:ijalo, 'najp're:j 'notrj pa 'te 'vü. = **glazura**

OBLIVATI □ ob'le:ivati -len nedov. /*prekrivati lončarske izdelke z glazuro*/ ▪ Po ž'ga:nij se je 'moglo ob'risati f'se 'doj, s'pucati, 'ne:ij, s 'cotof li'po:ɥ 'doj, 'ká p'ra:jščina 'ne:ij s'mëla 'bitij, 'te se pa ob'le:ivalo, s ši'le:ferkof.

ODDATI □ 'o:ɥdatij -an dov. /*prodati*/ ▪ »Zelko, 'ká ste mi 'to:ɥ 'o:ɥdalij?« »A, 'to:ɥ 'ne:ij je 'moje«, san p'rávo, je 'ne:ij 'moj z'na:k 'gor 'bi:ɥ.

PAR □ 'pa:r -a m /*velika trebušasta lončena posoda naravne barve z nazobčanimi robovi po ploskvi za pranje perila in z odprtino z nastavkom spodaj za izpust vode*/ ▪ 'Tán je šče 'eden 'pa:r, 'sámo 'mi: smo 'ne:ij, 'pa:re smo pa 'ne:ij 'dëlalij. 'Tán so p'r'te:j pa 'to:ɥ 'párlj 'notrj, 'ká so 'kü:rilj.

PEČ □ 'pe:č/'pe:ijč pe'či:ij ž /*naprava za žganje lončarskih izdelkov pri visoki temperaturi*/ ▪ 'Dá san 'ma:lij 'bi:ɥ, z'nán, 'ká je 'oča 'meɥ 'vünij 'pe:ijč. • **dolga** /*peč podolgovate oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les*/ ▪ 'To:ɥ je 'du:ga 'pe:ijč, 'ká se po du'žini 'notrj sk'la:da. = • **podolgovata • električna** /*naprava za žganje glinaste posode z električno energijo*/ ▪ 'To:ɥ 'tü pa 'ma:mo e'le:ktrično 'pe:ijč. • **okrogla** /*peč kopaste oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les*/ ▪ Ok'ro:ɥgla 'pe:ijč je pa za 'črno ž'gáti. • **podolgovata** /*peč podolgovate oblike, s tremi kurišči spodaj in 7–8 odduški na vrhu pod obokom, kot vir energije se uporablja les*/ ▪ 'Náša pa je podugo'va:ta in 'to:ɥ je 'fe:ɥbano, 'to:ɥ je s 'fe:ɥbon 'pe:ijč, ker je 'fe:ɥbana, 'una je 'ce:ila ok'ro:ɥk 'zi:jdana. = • **dolga • plinska** /*naprava za žganje glinaste posode s plinsko energijo*/ ▪ 'Mi: 'to:ɥ 'več 'ma:mo 'eno 'bo:ɥkšix pe'či:, p'r'pelano z I'ta:lije, 'to:ɥ je p'linska 'pe:ijč.

PISKER □ 'pisker -ra m **1.** /*lončena posoda sploh*/ ▪ Pa se 'to:ɥ 'ne:ij z'go:ɥdilo, g'dá smo pe'lálj, 'ká bi ši'terj 'pisker st'roɥ se 'notrj. [← verjetno srvnem. phister, phistrine 'pekarna' iz lat. pistrina 'pekarna'] = **posoda** (1. pomen) **2.** /*posoda valjaste oblike za kuhanje*/ • **dojni** /*visoka in ozka posoda trebušaste oblike z ročajem ali brez za kisanje mleka*/ ▪ 'To:ɥ je pa 'do:jnj 'pisker, za 'se:jdano m'le:ijko je 'to:ɥ. = **dolgi • dolgi** /*visoka in ozka posoda trebušaste oblike z ročajem ali brez za kisanje mleka*/ ▪ 'Du:gij 'pisker, 'to:ɥ je bi'lo:ɥ za 'se:jdano m'le:ijko = **dojni 3.** /*posoda za vodo na lončarskem vretenu*/ ▪ 'Ta: po'so:ɥda, 'pisker je 'bi:ɥ 'to:ɥ iz do'ma:, 'káj si je lon'ča:r nap'rávo, ž'ga:nij 'pisker, in 'te je pa vo'do:ɥ 'meɥ 'notrj. = **črepinja**; = **posoda** (2. pomen)

POMOČNIK □ pomoč'ni:ik -a m /kdor pomaga lončarskemu mojstru/ ▪ 'Tü so 'oni
'melj po š'tirj, 'pe:t pomoč'ni:kof.

POSODA □ po'so:üda -e ž **1.** /lončena posoda sploh/ ▪ Ok'ro:ugle pe'či: 'ma:jo za
'čr:no ž'gätj po'so:üdo. = **pisker** (1. pomen) • **odžgana** /enkrat žgana lončena posoda /
▪ Ok'ro:uk š'tirdesetoga 'leta so še 'ne:i 'ba:rvalj, 'kã so 'melj 'sãmo odž'ga:no po'so:üdo. • **za okras**
/lončena posoda, namenjena za okras, olepšavo prostorov/ ▪ 'To:ü pa 'ma:mo 'tãkšo po'so:
üdo za ok'ra:s. **2.** /posoda za vodo na lončarskem vretenu/ ▪ 'Ta: po'so:üda, 'pisker je 'bi:ü
'to:ü iz do'ma:, 'kãj si je lon'ča:r nap'rãvo, ž'ga:nj 'pisker, in 'te je pa vo'do:ü 'meü 'no:trj. = **črepinja**;
= **pisker** (3. pomen)

POTAČ □ po'ta:č -a m • **mali** /zgornja plošča na lončarskem vretenu/ ▪ 'Ti:sto si
'vr:go 'gor na 'te:j, 'öbr na 'te:j 'ma:lj po'ta:č pa si 'zãčno 'delatj. = **glava**

PREMESITI □ pre'me:isiti -in dov. /pregnesti glino/ ▪ 'To:ü se je 'moglo pre'me:isiti
'kãk k'rúj, ker 'to:ü če je 'ne:i bi'lo:ü 'dobro pre'me:iseno, če 'lüft 'notj 'kãj 'd'e, 'to:ü 'te f'ügne 'tãn.
→ **mesiti**; → **valjati**

PRESEKATI □ pre'sekati -an dov. /z motiko ali lopato narediti majhne drobne dele
iz kupa neobdelane ilovice, namakati jo in prekopavati, da postane mehka in primer-
na za nadaljnjo obdelavo/ ▪ 'Tãn se je 'me:išãlo, 'nika 'ne:i d'rü:iga, 'sãmo z vo'do:üf, 'kã si jo
pre'seko, 'ne:i, 'kã se je 'da:la m'letj.

PRILOČ □ p'ri:iloč -a m /ročaj/ ▪ Pa 'te se je p'ri:iloč nap'rãvo, 'ne:i, 'kã p'ri:iloč se 'delo
po 'ti:ston, 'dã je 'uno že 'telko 'tjdo, 'dã 'ti: 'le:jko p'ri:meš.

PUTRA □ 'pü:tra/'pü:itra -e ž /lončen vrč za vodo, vino, s trebušastim telesom,
ozkim in kratkim vratom ter ročajem, navadno z luknjico, skozi katero se pije, ko se
zamaši odprtina na vratu/ ▪ 'Pü:itra 'ma: na p'ri:iločj 'tãkšo 'lü:jküco nap'ra:vleno, 'kã 'le:jko, 'tü
s'ko:üs se 'da: 'pitj. 'To:ü je bi'lo:ü za vo'do:ü. [← srvnem. puterich, buterich 'meh, posoda' ← domnev-
no rom. buttis 'sod']

REZATI □ 'režati 're:ižen nedov. • **dol** /z ostrim predmetom delati manjše kose
gline, da se očisti smeti/ ▪ 'To:ü 'gor 'bi:ü 'pe:n, 'tãn se 'ilovica 'gor na'bi:jala, 'kã si 'te 'ti:sto
'po:ülek 'sedo, 'kã si 'doj 'rezo, s 'sr:pamj se 'to:ü 'doj 'režalo. • **vu** /z rezanjem narediti, izobliko-
vati okras na surovi lončarski posodi/ ▪ Š'tõrkle pa 'to:ü, g'rõzdle, 'to:ü se 'vü 're:iže, z ž'ličko
'ma:lo 'to:ü 'vü 're:ižeš, 'ne:i, 'to:ü se pa 'te pač s'ko:üs gla'zu:re f'se 'vi:dj, 'jã.

SIJAK □ si'ja:k -a m /lončarsko orodje za mletje glazure, barve/ ▪ 'Te:j 'kãmnj, 'to:ü
'ce:ilo f'küper, 'kã smo 'negda obli'jãlo m'lelj, 'tõmj smo p'rãvilj si'ja:k. → **kamen**

SKLASTI □ sk'la:sti skla'de:n dov. /zložiti lončarske izdelke v peč enega ob in na
drugega / ▪ 'Te se pa ob'le:jãlo, 'te pa se 'ti:sto po'sü:išlo, 'ti:sto se 'xi:tro si'si:i, 'te se pa f 'pe:ič
sk'lãlo.

SOPIH □ 'sopj -ja m /odprtina, luknja za zračenje na lončarski peči; oddušek/
▪ 'Sãmo 'ge:j 'küriš, n'ja:š p'ro:üsto, pa 'tãn 'ti:sto, 'kã se 'vü ka'di., 'ti:ste 'sopije 'mi: p'ra:vimo.

SRP □ 'sr:p -a m /orodje z zaokroženim rezilom in lesenim držajem za rezanje gline/
▪ 'Dã so še 'ne:i 'poznali ma'si:na, so pa 'režalj, so 'melj d'va: 'sr:pa in sta d'va: s'ta:lno 'režala, 'furt sta
'režala na d'ro:üvno.

STOLEC □ s'tõlec -üca m /pod kotom nagnjen ploščat kos lesa na lončarskem
vretenu, na katerem sedi lončar/ ▪ 'To:ü je s'tõlec, 'ge:j si'di:š. = **blanja** (1. pomen)

SUROV □ si'ro:üvj -a -o /ki ni dokončno izdelan, obdelan/ ▪ 'Te 'ba:rve se na
si'ro:üvo 'delajo 'gor, na 'me:jko.

SUŠITI □ si'šiti si'ši:in nedov. /*delati posodo suho*/ • **obri gor** /*surove lončarske izdelke sušiti na deskah pod stropom v delavnici*/ ▪ 'To:u so bi'li: 'xa:klj že'ležnj in d'va: d'ro:uga in 'tân po 'tõ:n s'ko:us so se b'lânje 'da:le in 'to:u se 'tân 'gõr 'fa:jn si'šilo po'mâlen, 'õbrj 'gõr p'ra:vimo 'mi:, 'õbrj 'gõr.

ŠAJBA □ 'ša:jba -e ž /*osnovna lončarska priprava iz zgornje in spodnje plošče, štirih stebrov in več desk, na kateri lončar oblikuje glinasto posodo*/ ▪ Pr'le:j smo 'mi: 'tâk z no'go:uf go'nili 'te:j kolo'ba:r, 'ne:i, 'ša:jbo smo 'mi: p'râvlj. [← nem. Scheibe 'okensko steklo, šipa', 'plošča, kolut', tudi 'lončarski kolovrat'] • **na motor** /*lončarsko vreteno na električni pogon*/ ▪ 'Qça 'moj, 'õn sp'loj 'ne:i 'meu 'ša:jbe na mo'tõr, 'ne:i š'čõu 'mej.

ŠLEFERKA □ š'le:ferka -e ž /*orodje, pripomoček za oblivanje izdelkov*/ ▪ S š'leferko, z ž'lico 'to:u za 'jestj, 'ne:i, se je ob'le:jvalo. [← nem. Schöpfer, Schöpflein]

ŠPAKLA □ š'pâkla -e ž /*pripomoček za glajenje posode od zunaj*/ ▪ V 'le:jvoj ro'ke:j je 'meu 'filc, 'to:u še 'zâj 'ma:mo 'te:j 'filc, v 'dešnj pa na'mesto šp're:jgle 'zâj 'ma:mo š'pâklo. [← nem. Spachtel 'lopatica'] → **šprekla**

ŠPREKLA □ šp're:jgla -e ž /*največkrat leseno, lahko tudi kovinsko ali plastično orodje za glajenje posode od zunaj*/ ▪ Šp're:jgla se 'nucala za 'zu:nanjo st'ra:n, 'dâ je g'lâtko 'dõlo, 'dâ 'ne:i b'lo:u ra'da:to, ker s 'p'r:stamj 'ti: 'to:u 'nemreš. [← nem. Spreitel, Spriessel] → **špakla**

ŠPRICKATI □ šp'rickatj -an nedov. • **gor** /*na glazirano posodo nakapljati različne barve*/ ▪ 'Una je 'me:ila pa 'pa: 'nikšo d'rũ:go 'ba:rvo, tem'ne:jšo, pa 'čõpič pa 'te 'ti:ste 'du:ge 'piskre šp'rickala 'gõr.

ŠTANGA □ š'ta:nga -e ž /*železna os, ki povezuje zgornjo in spodnjo ploščo lončarskega vretena*/ ▪ [← srvnem. stange 'drog'].

ŠVUNGLAR □ š'vu:nklar -a m /*spodnja plošča na lončarskem vretenu, ki se poganja z ного*/ ▪ 'Te:j po'ta:č, 'to:u je š'vu:nklar, š'vunk ti je 'da:u, 'to:u je 'ra:stovo bi'lo:u. [← Schwung 'zagon'] = **švunkšajba**

ŠVUNKŠAJBA □ š'vunk'sa:jba -e ž = **švunglar** [← nem. Schwungscheibe]

TEPSIJA □ 'tepsija -e ž /*okrogel plitev pekač, katerega stena je podaljšani navzgor zavihani rob*/ ▪ 'To:u pa je 'tepsija, 'to:u so 'meļj za 'pečtj, za 'gibanco. [← madž. tepsi 'pekač']

TLAČITI □ k'lâčitj - in nedov. /*z bosimi nogami hoditi, pritiskati na glino*/ ▪ In 'te se je pa 'ze:u d'ro:uk in 'te si pa 'zâčno 'to:u 'ilofko k'lâčitj z no'ga:mj: 'eno g'rũdo si 'da:u 'gõr na 'te:j d'ro:uk pa si 'fa:jn 'šo:u 'ko:ulj, 'kâk bi p'le:jso pa 'dõl g'le:jdo.

VAJDLIN □ 'va:jdlin -a m **1.** /*velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za mesenje kvašenega testa, pranje zelenjave, pomivanje posode*/ ▪ 'Va:jdlne za 'me:isitj k'rũj pa po'tico pa 'to:u 'se, 'va:jdlne smo 'dõlalj. = **bajdla 2.** /*velika globoka lončena skleda z dvema ročajema za pripravo glazur in barv v lončarstvu*/ ▪ Gla'zu:ro smo 'meļj f 'te:j lon'ča: rskij 'va:jdlnaj. [← nem. Weidling]

VALJATI □ 'va:latj -an nedov. /*obdelovati glino z rokami*/ ▪ 'To:u si 'va:lo 'kâk 'pe:k tis'to:u, na s'voj 'enj k'lo:upj, in če si 'ne:i 'dõbro po'va:lo, se ti 'dõlatj 'ne:i da'lo:u, 'te se 'tggalo. → **mesiti**; → **premesiti**

VLEČI □ v'le:jčtj vli'čõ:n nedov. • **gor** /*dajati določen videz, obliko lončarskemu izdelku*/ ▪ In 'dâ 'ti: i'no:uk že 'ma:š scent're:jrano, 'te pa 'zâčneš 'pisker 'gõr v'le:jčtj.

VREZATI □ v're:jzatj v're:jžen dov. • **dol** /*rezanjem ločiti izdelek od podlage*/ ▪ In 'dâ je 'gotof iz'dõ:lek, 'te 'mõreš pač 'dõj v're:zatj, 'kâ se 'ilovica 'gõr p'ri:me na gla'vo:u.

ZADELATI □ za 'dělajti -an dov. /zadelati, zapolniti odprtino za vlaganje posode na lončarski peči/ ▪ 'To:u 'mõreš za 'dělajti 'pe:ič, 'ká tempera'tu:ro obdr'ži:iš. = **zaklasti**

ZAKLASTI □ zak'la:stj zakla'de:n dov. /zadelati, zapolniti odprtino za vlaganje posode na lončarski peči/ ▪ 'Dã je, 'pe:ič se na'punj, 'kelko pač 'ma:š 'piskrof, se pa zakla'de: 'pe:ič, s 'ciglõ se zakla'de:. = **zadelati**

ZEMLJA □ 'zempla -e tudi zem'lę: ž /gnetljiva snov, ki se uporablja kot surovina v lončarstvu, ilovica/ ▪ 'Tü:dj 'tepsije so 'ne:i 'ra:vne, če je 'ne:i 'zempla 'dõbra. = **glina**; = **ilovica**; = **ilovka**

ŽGANJE □ ž'ga:nje -a s /močno segrevanje posode, da ta postane trdna/ • **prvo** /žganje neoblite lončarske posode/ ▪ 'Př:vo ž'ga:nje, 'to:u je 'nindrj 'seden do 'õsen 'võ:r 'tãk, v'gõ:jdno pa 'piskre 'vü 'nošimo 'te pa ob'le:ivlemo. • **drugo** /žganje oblite lončarske posode/ ▪ D'rü:go ž'ga:nje je pa 'to:u, 'ká 'ide po'no:uvno v ž'ga:nje z gla'zu:ro.

ŽGATI □ ž'gãtj ž'gę:n nedov. /z močnim segrevanjem delati trdno/ ▪ 'Př:vo ž'ga:nje je, na o'ko:ulj de've:c'to:u sto'pi:nj smo ž'ga:lj, 'tãk 'ká p'recj raz'bëljeno 'mõre 'bitj. • **na čisto** /drugič žgati, žgati oblito lončarsko posodo/ ▪ 'To:u si, 'dã si na 'či:sto ž'gãu, 'to:u je 'moglo 'bitj, 'ká če je 'tãk bi'lo:u sk'lãjeno 'to:u, 'te:j 'fãlat, 'to:u 'moglo s'ko:us n'jega 'viditi, 'telko svet'lõbe 'moglo 'bitj.

3 Sklep

V današnji prekmurski narečni lončarski terminologiji se prepletajo slovenska poimenovanja izdelkov, orodij in pripomočkov ter delovnih postopkov s prevzetimi, ki so večinoma germanskega izvora:⁴ nekaj jih je izposojenih iz srednjevisokonemškega jezika, npr. *grunt*, *štanga*, največ pa je mlajših nemških izposojenk, npr. *filc*, *leder*, *malati*, *šajba*. Romanizmi so bili v panonsko leksiko prevzeti zvečine prek nemščine, nekateri med njimi že v najstarejšem času, npr. *pisker*, *putra*; madžarske izposojenke so samo štiri: *falat*, *inaš*, *laboška*, *tepsija*. Nekatere izmed teh besed so bile v enakem pomenu, kot je izkazan v narečju, sprejete v knjižni jezik kot stilno nezaznamovane: *filc*, pogovorne: *pisker*, *mašina*, nižje pogovorne: *šprikla*, *štanga*, žargonske: *malati* ali narečne: *blanja*, *graba*, *modlo*, *putra*, *šajba*, *tepsija*, večina pa jih živi samo v narečju. Z zamiranjem te stare domače obrti izginja tudi staro poimenovalno besedje. Z njegovim popisom želimo preprečiti, da bi potonilo v pozabo, omogočiti primerjavo v slovenskem narečnem prostoru, kar bi omogočilo določitev arealov posameznih leksemov in njihovega pomenskega obsega, ter ga ohraniti kot pomemben del slovenske kulturne dediščine.

VIRI IN LITERATURA

- France BEZLAJ, 1965: Nemške izposojenke. *Jezikovni pogovori I*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
— 1967: *Eseji o slovenskem jeziku*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
— 1976, 1982, 1995, 2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika* (A–J; K–O; P–S; Š–Ž). Ljubljana: Mladinska knjiga.

⁴ Tu navedene ugotovitve so rezultat analize izvora vseh 300 zbranih besed. Izsledki kažejo, da jih je približno tretjina prevzetih.

- 2003: *Zbrani jezikoslovni spisi I, II*. Ur. Metka Furlan. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Janez BOGATAJ, 1986: O slovenskem lončarstvu. V: *Likovni odsevi*, 4–5. Ljubljana: ZKOS. 36–38.
- 1989: *Domače obrti na Slovenskem*. Ljubljana: DZS.
- 1992: *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.
- 1993: *Ljudska umetnost in obrti v Sloveniji*. Kranj: Domus.
- Ljudmila BRAS, 1996: Lončarstvo na Slovenskem. V: *Od antičnega vrča do majolke: Katalog razstave = Vom antiken Krug bis Majolka : Ausstellungs Katalog*. Galerija Dolenjskega muzeja, 17. november 1995–4. marec 1996. Novo Mesto: Dolenjski muzej. 155–172.
- Marc GREENBERG, 1993: Glasoslovni opis treh prekmurskih govorov. *Slavistična revija* 41/4. 465–487.
- Vilko NOVAK, 1951: Lončarstvo v Prekmurju. V: *Slovenski etnograf*, 3–4. Ljubljana: DZS. 111–131.
- Martina OROŽEN, 2003: Narečna govorna ustvarjalnost z vidika socio- in psiholingvistike. V: *Glasoslovje, besedoslovje in besedotvorje v delih Jakoba Riglerja*. Maribor: SD Maribor. Zora 25. 216–232.
- 2003: Odvisnost narečnega besedišča in načina upovedovanja (izražanja) od spreminjajočega se načina življenja. V: Martina Orožen: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. Maribor: SD Maribor. Zora 26. 310–318.
- Maks PLETERŠNIK, 1894: *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1995. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Marko SNOJ, 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Katja ŠUŠTAR, 2001: Sodarska terminologija v Zagradcu na Dolenjskem. *Jezikoslovni zapiski* 7/1–2. 299–320.
- Veliki Debenjakov nemško-slovenski slovar*, 1993. Ljubljana: DZS.
- Zinka ZORKO, 1998: Narečne prvine v Ivanocyjevem Kalendarju Najszvetejšega srca Jezusovega (1904–1906). V: *Slovensko-madžarski jezikovni in književni stiki od Košiča do danes*. Budimpešta: Košičev sklad. 39–59.
- 2003: Oblikoslovje in leksika v govoru Cankove. V: *Avgust Pavel*. Maribor: SD Maribor. Zora 23. 73–94.

SUMMARY

The article presents the Prekmurje Goričko pottery terminology, related to the main pottery tasks, such as clay mining, production of clay pottery on the pottery wheel, preparation of glaze, kiln firing, drying, and selling of pottery. The terminology is dialectal and a result of several-hundred-year tradition, evidenced by archeological finds as well as by place names. The development of pottery making, which was besides weaving the most important trade in Prekmurje, was made possible by reach deposits of appropriate clay and a great need for pottery. Due to changing social circumstances, technical revolution (new cooking technology), changes in life style and work in rural areas, pottery making has almost died out in Prekmurje. With the decline of this old hand craft (trade) the old terminology related to pottery making is quickly disappearing as well. Its recording should prevent it from fading into oblivion and at the same time it should allow comparison within Slovene dialectal territory, which should provide for an outline of the areals of individual lexical items and their semantic range. The collected terminology, which is mainly of Slovene origin, save for some terms borrowed from the contact languages (Hungarian and from/through German) in various periods, is presently known only to the oldest generation.